

Solvognen

Hvilket klassetrin?

3. - 4. klasse	X
5. - 6. klasse	
7. - 9. klasse	

Forløbets omfang?

Kort forløb (1-4 lektioner)	
Mellemlangt forløb (5-8 lektioner)	X
Langt forløb (9+ lektioner)	

NB! 1 lektion = 45 min.

Hvilke kompetenceområder dækker forløbet?

Det lokale, regionale og globale	
Familie og fællesskaber	
Historiekanon	X
Historisk bevidsthed	
Historiske fortællinger	
Historiske problemstillinger	
Historiske problemstillinger og løsningsforslag	
Historiske scenarier	X
Historiske spør	
Kildeanalyse	
Konstruktion og historiske fortællinger	
Kronologi	
Kronologi, brud og kontinuitet	
Livsgrundlag og produktion	X
Principper for overblik	
Samfund	
Sprog og skriftsprog	

Indeholder forløbet følgende elementer?

Inddrager bevægelse	X
Tværfagligt forløb	
Uden for skolen	

Forløbet er udarbejdet af Tanja Andersen

Solvognen

Problemstilling

Hvad kan Solvognen fortælle os om bronzealderen?

Præsentation og begrundelse

I dette forløb skal eleverne arbejde med bronzealderen. Der er især fokus på livsgrundlag og produktion og i mindre grad på samfundsforhold. Eleverne klædes i modul 1 på til at forstå solvognens betydning både i samtiden og i eftertiden. Solvognen er nemlig omdrejningspunktet i modul 2. Efterfølgende skal de selv afholde en ofringsfest og i den forbindelse medbringe noget (eller et billede af noget), som de ville ofre til Solguden. Forløbet afsluttes med en sammenligning mellem livet i bronzealderen og i dag.

Forløbet er skabt med masser af mulighed for kreativitet, da eleverne skal løse en masse opgaver ved at tegne. De skal også bruge fantasi og indlevelse i forbindelse med ofringsfesten, og her kan der ligge en pædagogisk opgave med at få eleverne til at træde ud af deres komfortzone. Jo mere indlevelse den enkelte elev kan mønstre, jo større bliver forståelsen af ofringsfestens indhold og betydning.

Bronzealderen markerer på visse områder et brud med stenalderen, men samtidigt fortsætter samfundsstrukturen fra denne periode ind i bronzealderen. Man kunne lidt kækt sige, at bronzealderen blot er en forlængelse af stenalderen, hvor man tilføjer bronze til ligningen. Det ville dog være at forsimple tingene, for bronzealderen byder på mange andre forandringer. Blandt andet kommer vi i denne periode endnu tættere på folk fra andre lande gennem handelen, hvilket blandt andet skyldes, at egne bliver udviklet til egentlige skibe, der kunne bringe dem længere omkring.

Solvognen er et unikt fund, der giver os et godt indblik i bronzealderens syn på verden og guder, og dermed på dem selv. Fundet er så unikt, at der er lavet en kopi, der i dag står udstillet i FN's hovedkontor i USA.

Kompetenceområde/-mål

Kronologi og sammenhæng

Eleven kan relatere ændringer i hverdag og livsvilkår over tid til eget liv

- Eleven kan beskrive ændringer i livsgrundlag og produktion.
- Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse.

Historiebrug

Eleven kan fortælle om, hvordan mennesker er påvirket af og bruger historie

- Eleven kan opnå viden om historie gennem brug af historiske scenarier.

Materialer

- Kjær, Sidse: Den danske historiekanon, SorrySister, 2019-20. (Solvognen)

Link: <https://www.historiekanon.com/se-film-4000-f-kr>

- DR.DK/skole: Solvognen og den guddommelige hest, 2017

Link: <https://www.dr.dk/skole/historie/solvognen-og-den-guddommelige-hest>

- Mortensen, Stefan Weinreich: Børnenes verdenshistorie – Solvognen, 2015.

Link: <https://www.dr.dk/skole/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:55dda2c7a11fa4190ca8334c>

- DR.DK/skole: Solvognen fortæller om Bronzealderens tro, 2018

Link: <https://www.dr.dk/skole/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:58e4eb6ba11f9f0c54c2a535#!/>

- Andersen, Tanja: Bronzealderen, 2020 (Bilag 1)

Lektionsplan: Solvognen

Lektionsplan				
Modul	Indholdsmæssigt fokus	Færdighedsmål	Læringsmål	Undervisningsaktivitet
1 (2 lektioner)	Bronzealderen	Eleven kan beskrive ændringer i livsgrundlag og produktion.	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Besvare spørgsmål vedr. centrale ting ved bronzealderen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleverne arbejder med bilag 1 "Bronzealderen", hvor de i vekselvirkning læser og løser opgaver. De kan arbejde med det selvstændigt, i grupper eller fælles på klassen. ▪ Til næste modul skal eleverne medbringe en genstand eller en tegning/billede af en genstand, som de i dag kunne ofte til en solgud. Det skal være værdifuldt og have en symbolsk værdi. Tal evt. om, hvad I tror, at en solgud ville blive glad for at få.
2 (1 lektioner)	Solvognen	Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse.	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beskrive hvad Solvognen er ▪ Forklare hvorfor den er et vigtigt fund ▪ Forklare sammenhængen mellem Solvognen og bronzealderen ▪ Reflektere over solens betydning for dem i dag 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleverne ser kortfilmen "Solvognen" på historiekanon.com. ▪ Find artiklen "Solvognen og den guddommelige hest" mens eleverne kigger på billedet. Har du mulighed for at medbringe en 1000-kroners seddel, kan du tage den med, og vise den i denne forbindelse. ▪ Lyt til fortællingen om Solvognen fra "Børnenes verdenshistorie" ▪ Se videoklipet "Solvognen fortæller om Bronzealderens tro" ▪ Tal fælles om: <ul style="list-style-type: none"> - Hvad er Solvognen? - Hvad fortæller den os om Bronzetiden? - Hvorfor er den værdifuld for os i dag? - Hvilken betydning havde Solen i bronzealderen? - Har solen den samme betydning for os i dag? Hvorfor/hvorfor ikke?
3 (1-2 lektioner)	Ofringsritualet	Eleven kan opnå viden om historie gennem brug af historiske scenarier.	Eleven kan <ul style="list-style-type: none"> ▪ Udvælge og begrunde valg af ofringsgave ▪ Indleve sig i et historisk scenarie og på den baggrund opnå viden om festens betydning og formål 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I skal lege "ofringsfest". Eleverne skal opleve nogle af de ritualer, der knytter sig til disse ofringsfester. ▪ Klasseværelset eller et andet lokale klargøres: Lyden af lurblæsere afspilles evt. på projektor, så eleverne også kan se dem. Lokalet er delvist mørklagt så det giver en stemning af aften eller tusmørke. Skab et område som kan fungere som mose eller vandløb. Et tæppe kunne være en fin løsning, da det giver mulighed for at "gemme" gaverne under det. Der skal være lidt at spise og noget at drikke. Eleverne inviteres til at danse for guderne. Når alle har hygget sig med at danse, feste og spise og drikke lidt, mødes I ved "mosen", hvor eleverne en efter en stiller sig frem med deres offergave, begrundet deres valg og siger noget der viser, at de giver det til solguden og evt. hvad eleven håber, at få ud af denne ofring.

				<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tid til aktivitet afhænger meget af antallet af elever i klassen. Hvis der er mange elever i klassen kan I dele ceremonien op i to dele og lægge lidt dans, hygge og spisning ind imellem.
4 (1-2 lektioner)	Evaluering	<p>Eleven kan beskrive ændringer i livsgrundlag og produktion.</p> <p>Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse.</p> <p>Eleven kan opnå viden om historie gennem brug af historiske scenarier</p>	<p>Eleven kan</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Anvende begreber der knytter sig til bronzealderen. ▪ Sammenligne bronzealderen med deres nutid 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleverne laver en ordstafet: På tavlen skriver du øverst oppe ordet "Bronzealderen". Eleverne inddeles i mindre grupper 4-6 er optimalt. Hver gruppe får enten sit eget felt på tavlen, eller hver sin farve tusch. På skift løber en fra gruppen op til tavlen og skriver et ord eller laver en simpel tegning, der har at gøre med bronzealderen. De andre i gruppen skal i mellemtiden tale sammen om, hvem den næste er, og hvad han eller hun skal skrive eller tegne. ▪ Nu er tavlen forhåbentligt fuld af ord og tegninger. Dem skal eleverne bruge til inspiration til at lave deres en individuel opgave. De skal lave to tegninger: En hvor de viser "Bronzealderen" og en, hvor de sammenligner bronzealderen med deres eget liv. Har eleven fx tegnet en gravhøj under bronzealderen, skal vedkommende modsvarende tegne hvordan et gravsted i dag ser ud osv. ▪ Eleverne viser derefter deres tegning frem for en anden og forklarer indholdet. De kan gøre dette tre gang med skiftende makker.

NB! 1 lektion = 45 min.

Bilag 1: Bronzealderen

Bronzealderen er en periode i den danske historie. Den varede fra ca. 1700-500 f.v.t. (før vores tidsregning). Det vil sige, at det er ca. 3700 år siden, at Bronzealderen startede og ca. 2500 år siden, at Bronzealderen sluttede. Perioden før Bronzealderen kalder man Stenalderen og perioden efter Bronzealderen, kalder vi for Jernalderen. Navnene på de 3 perioder er alle opkaldt efter de materialer man dengang brugte, når man skulle lave redskaber, våben og smykker

Stenalderen

Bronzealderen

Jernalderen

Det var ikke alle mennesker i bronzealderen, som havde en masse bronze-smykker. Det var nemlig i begyndelsen dyrt at købe. Det var derfor kun de rigeste, der gik med mange smykker. På den måde kunne man se, hvem der havde penge og magt. Her kan du se nogle af de smykker, der er fundet fra Bronzealderen.

Af Malene Thyssen (User Malene) - Eget arbejde, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=651057>

Parvise bronzeringe Fra hhv. Herslev Mose, Vejle og Horn Mose, Gjern Dateret: Sidste del af Bronzealderen: 600-500 f.kr. Udstillet på Moesgård Museum

<https://kroppedal.dk/arkaeologi/tidsperioder/bronzealder/>

Billedet viser et sjældent fund af en særdeles velbevaret bæltedåse af bronze fundet i Brøndby Kommune. Oldtidens kvinder bar bæltedåser i en rem om livet, og i den opbevarede toiletartikler, lykkeamuletter og andet af meget hemmelighedsfuld natur.

Opgave 1: Hvordan kan mennesker i dag vise, at de har mange penge? Lav en lille tegning af det.

Hvad er Bronzealderen?

Bronzealderen er en periode i historien. Den hedder Bronzealderen, fordi det var en tid, hvor man begyndte at lave ting ud af bronze. Bronze er et metal, der er lavet af to andre metaller. Man smelter 90% kobber sammen med 10% tin, og så har man bronze. Før bronzealderen, altså i stenalderen, havde man lavet redskaber af sten og smykker af dyretænder.

Bronze var i starten meget dyrt og derfor brugte man det til at begynde med kun til at lave fine og små smykker af. Dengang kunne man bruge bronzesmykkerne til at vise, at man var en rig og vigtig person. Senere i Bronzealderen blev der fundet mere kobber og tin. Så blev der lavet meget mere bronze og det blev meget billigere. Så begyndte man at bruge det til redskaber også.

Hvad er bronze?

Kobber kan findes i naturen i det meste af Europa. Allerede i stenalderen kendte man til kobber. Da man begyndte at smelte kobber og tin sammen, fik man et materiale, som både var meget stærkere, men også nemt at forarbejde dvs. lave noget ud af. Tin findes ikke så mange steder i Europa og derfor var det ikke nemt at få fat i.

Den bronze som vi brugte i Danmark i bronzealderen var færdiglavet. Det var altså ikke danskerne selv, der smeltede kobber og tin sammen. Den var de nødt til at købe. For at få råd til at købe bronze, handlede de med folk fra andre lande. De handlede som regel med skind, pels og rav. Rav er meget almindeligt i Danmark, men sjældent i andre lande og derfor ville dem sydpå gerne have fat i det. Rav bliver ofte kaldt "Nordens guld". Det siger noget om, hvor værdifuldt det var. Når de havde købt bronzen kunne de smelte den og støbe ting ud af den. Bronzen blev smeltet over et bål og hældt i forme, som de dygtige smede havde lavet. Formene kunne de f. eks lave af bivoks, som de formede til det, de gerne ville lave fx en

ring. Uden om voksen lagde man ler med sand. Når leret var tørt kunne man varmen formen op og så ville voksen smelte væk. Det betød, at der indeni leret nu var et hulrum. Det hulrum fyldte man så op med smeltet og flydende bronze. Når bronzen var blevet kold og hård, kunne man slå leret i stykker og så havde man en smuk bronzering tilbage.

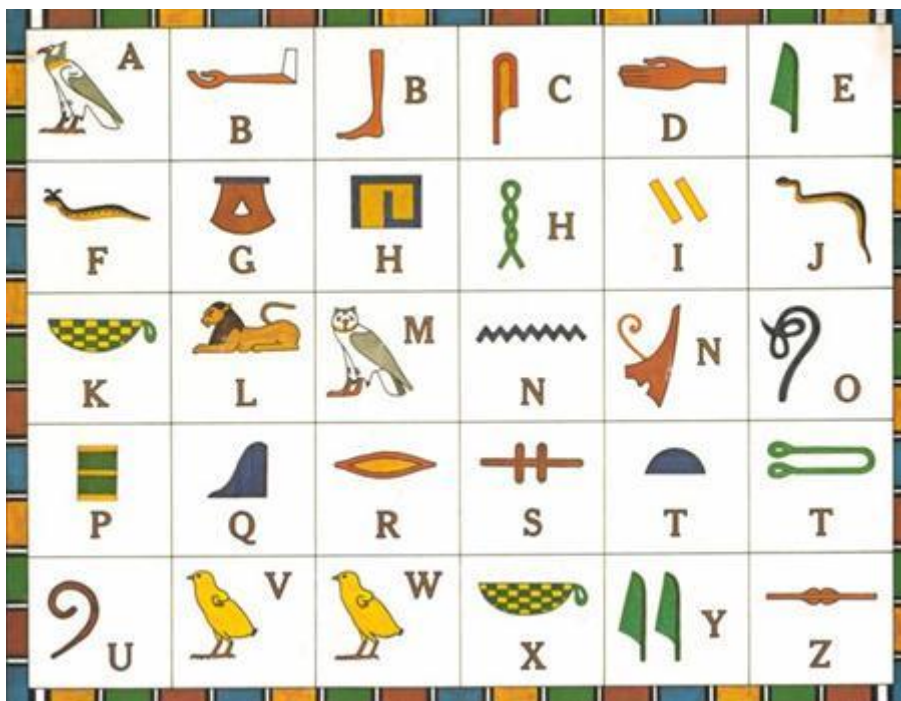
Opgave 2: Du skal nu tegne, hvordan man støbte ting i Bronzealderen.

Først formede man det, man ville lave i bivoks	Så lagde man ler udenom og smeltede bivoksen
Så hældte man bronze ned i hulrummet	Og så fjernede man leret

Spør fra fortiden

I Bronzealderen havde man ikke et alfabet ligesom vi har det i dag. Derfor er der ikke blevet skrevet noget ned af de mennesker, der levede i perioden. Den egyptiske farao, Tutankhamon, som også er en del af historiekanonnen, levede mens der var bronzealder i Danmark. I Egypten var de på mange områder mere udviklet end i Norden. Derfor havde de også lavet et slags alfabet. Det hed hieroglyffer. De er ikke bogstaver som vi kender dem, men derimod billedsymboler.

Opgave 3: Skriv dit navn med hieroglyffer på linjen herunder

Selvom mennesker i bronzealderen i Norden ikke skrev noget ned, ved vi alligevel meget om de mennesker, der levede i Bronzealderen. Det ved vi, fordi vi har fundet spor efter dem. Der er f. eks fundet redskaber, smykker og grave. Alle disse ting kan fortælle os en masse om, hvordan de levede og hvad de fx troede på. Vi kan selvfølgelig ikke vide alt med sikkerhed, men vi kan godt komme med nogle gode bud.

Hvis jeg åbnede din madpakke i dag efter du havde spist, kunne jeg måske finde spor efter hvad du havde spist den dag. Måske er der rugbrødskrummer, madpapir med remoulade eller en gaffel med rester? Jeg kan også lugte til den. Hvad lugter den af? Måske er det æg eller spegepølse? Jeg kan ikke med 100% sikkerhed sige, hvad du har spist, men jeg kan komme med et rigtigt godt bud på, hvad du har spist ved at undersøge de spor, du har efterladt i madpakken.

Guder og ånder

I Bronzealderen troede man på flere forskellige guder. Man troede også på ånder. Man mente at både guderne og ånderne havde magt over livet på jorden. Derfor gjorde bronzealdermenneskerne meget for at

holde sig gode venner med guderne og ånderne. De holdt fester for dem. Til festerne ofrede de gaver. Det kunne være både mad, smykker og redskaber. Det var som regel meget værdifulde ting, man gav guderne. Når man ofrede til guderne lagde man tingene i en mose eller et vandløb. Vand blev nemlig betragtet som en slags magisk dør mellem menneskernes og gudernes verden.

Alle guderne havde forskellige evner. En gud kunne f. eks sørge for, at man fik en god høst. En anden gud kunne sørge for, at dyrene ikke blev syge og døde. Ånderne var også vigtige. De hjalp nemlig en i hverdagen. Derfor gjorde man også meget for at holde sig gode venner med ånderne. Den vigtigste af alle guder var dog Solen. Det var jo den der sørgede for, at alle levende kunne eksistere på jorden.

Det var ikke bare solen i sig selv, der var vigtig. Solens bevægelse over himlen var vigtigere. Solen kan findes i rigtigt meget at det kunst, der blev lavet i bronzealderen. Man havde den idé, at Solen blev hjulet op om morgenen af en fisk. Derefter blev den om dagen trukket over himlen af en hest. Om aftenen kom en slange og trak den ned på et skib. Og om natten sejlede solen væk på skibet til underverdenen. Underverden var de dødes rige.

Opgave 4: Tegn solens rejse rundt om jorden

Morgen	Dagen
Aftenen	Natten

Begravelse

I bronzealderen var det meget normalt, at man blev begravet i en gravhøj. På billedet kan du se en gravhøj fra Mols. Mange af disse gravhøje kan man stadig finde den dag i dag. Inde i graven blev den døde begravet med forskellige ting. Det kunne f. eks være smykker og redskaber. Der kunne også være et lille skib.

By Mikkel Houmøller - Own work, CC BY-SA 4.0,

Alle blev ikke begravet ens. Høvdingene og hans familie fik fx en mere fornem begravelse end andre. De fik pænt tøj på, og de blev lagt i en kiste, der var lavet af en udhulet træstamme. Mindre fine mennesker, blev begravet uden en kiste. I kisten lagde man smykker og våben. De fik også mad og noget at drikke med. Når kisten var kommet i jorden, byggede man en gravhøj ovenpå.

Høvdinge og stammer

Danmark var ikke et land i Bronzealderen. Det bliver det først i vikingetiden. Det område vi i dag kalder Danmark, bestod dengang af mange mindre områder. I hvert område boede der en stamme. Alle stammer havde en høvding, som bestemte over stammen. Men ellers var menneskerne ikke så forskellige. De levede på små gårde, hvor de dyrkede jorden og havde husdyr. De levede altså som bønder, ligesom man havde gjort det i perioden før: Bondestenalderen. Den store forskel på livet i bondestenalderen og bronzealderen var altså det materiale man brugte, når man skulle lave smykker og redskaber.

Opgave 5: Tjek din viden. Læs udsagnet og sæt kryds ved om det er sandt eller falsk

	Sandt	Falsk
Bronzealderen varede fra ca. 1700-500 f.v.t.		
Perioden før bronzealderen hedder jernalderen		
Perioden efter bronzealderen hedder vikingetiden		
Kvinder i bronzealderen gik med deres toiletsager i et bælte		
Bronze består af 90% tin og 10% kobber		
I stenalderen lavede man som regel smykker af dyretænder		
Bronzealdermenneskerne i Norden lavede selv deres bronze		
Bronzealdermenneskernes dyrebare materiale var rav, som de solgte til andre lande		
Bronzen blev smeltet og hældt i støbeforme		
Hieroglyffer er billedsymboler		
Den viden vi har fra bronzealderen, har vi fået fra tekster de har skrevet i gravhøjene		
De ofrede oftest til guderne ved moser eller vandløb		
Solguden var den vigtigste af alle guder		
Underverdenen var de dødes rige		
Alle mennesker i bronzealderen blev begravet under en gravhøj		
Der var en høvding, der bestemte over alle i hele Danmark		
Bronzealdermenneskerne levede næsten ligesom bondestenaldermenneskerne		